

O‘ZBEKISTON-FINLANDIYA TA’LIMINING UYG‘UNLASHUVI VA BU INTEGRATSIYADAN IMKONIYATLAR

Nurillayev Muhammadxon Isroilxon o‘g‘li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti 3-kurs talabasi

Annatsiya. O‘zbekiston ta’limining Finlyandiya ta’limi bilan integratsiyalashuvida xalqaro baholash dasturlarini qo‘llash imkoniyatlari, Finlyandiyaning birinchi milliy savodxonlik strategiyasi yaratilganligi, strategiyaning maqsadi savodxonlik ko‘nikmalarini barcha sohalarda keng e’tirof etilganligi bunda amaliyotga alohida e’tibor qaratilganligi, shunda har bir o‘quvchi shaxsi o‘z savodxonligini hayoti davomida qo‘llab-quvvatlash va mustahkamlashi zarurligi, mazkur strategiya ko‘p savodxonlik ko‘nikmalarini mustahkamlash va o‘qishni rag‘batlantirishga qaratilgan tajribalar haqida bayon etilgan.

Kalit so‘zlar. Maktab, oliyta’lim, mustaqil, bakalavr, amaliy fanlar, tadqiqot, malaka, institut.

HARMONIZATION OF UZBEK-FINNISH EDUCATION AND OPPORTUNITIES FROM THIS INTEGRATION

Annotation. Opportunities for the application of international assessment programs in the integration of Uzbek education with Finnish education, the creation of Finland's first National Literacy Strategy, the goal of the strategy is the widespread recognition of literacy skills in all areas, special attention is paid to practice, so that each student's personality needs to support and strengthen their literacy throughout their lives, this strategy

Keywords. School, Higher Education, independent, Bachelor, applied sciences, research, qualification, Institute.

Finlyandiya ta’limda, rivojlanishda, innovatsiyalarda so‘nggi yillarda eng mashhur mamlakatlardan biri bo‘ldi. Ta’lim sohasidagi yutuqlar, jahon standartida yuqori ko‘rsatkichlarga ega bo‘lish “PISA” natijalarida Finlyandiyalik bolalarning muvaffaqiyati bilan bog‘liqdir. Finlyandiyada bolalar majburiy ta’lim boshlanishidan oldin bir yil davomida maktabgacha ta’limga borishlari kerak. Maktabgacha ta’lim odatda bola olti yoshga to‘lgan yil davomida boshlanadi. Maktabgacha ta’lim oliy ma’lumotli maktabgacha ta’lim o‘qituvchilari tomonidan amalga oshiriladi. Maktabgacha ta’lim odatda dushanbadan jumagacha, maktab vaqtida kuniga to‘rt soatdan tashkil etiladi. Maktabgacha ta’limdan tashqari, bola erta ta’limga ham qatnashishi mumkin.

Finlyandiyada Ta’lim tizimi - ta’lim barcha fuqarolarning asosiy huquqi va asosiy maqsadi hisoblanadi. Finlyandiyaning ta’lim siyosati barcha fuqarolarga; yoshi, millati, yashash joyi, moddiy ahvoli yoki ona tilidan qat’i nazar, ta’lim olish uchun teng imkoniyatlarni taqdim etishdan iborat. Finlyandiya hukumati asosiy ta’limning umumiy maqsadlarini belgilaydi. Ta’lim bo‘yicha milliy agentlik, o‘qitish vaqtini va fanlar o‘rtasida taqsimlash bo‘yicha hisobot beradi. [1]

Bolalar maktabgacha ta’limda bo‘lgan davrda ular alifbo kabi maktabda foydali

bo'lgan ko'nikmalarni o'rganadilar. Biroq, ularga qanday o'qishni o'rgatilmaydi. Agar bolaning ona tili fin yoki shved tili bo'lmasa, u fin yoki shved tillarini o'rganishda yordam oladi.

Finlyandiyada keng qamrovli ta'lim odatda bola etti yoshga to'lgan yil davomida boshlanadi. Finlyandiyada doimiy yashovchi barcha bolalar keng qamrovli ta'lim olishlari kerak. Umumta'lim maktabi 9 ta sinfdan iborat.

Finlyandiya qonunchiligi keng qamrovli ta'limni boshqaradi. Milliy o'quv dasturlari asoslari va mahalliy o'quv dasturlari ham qo'llaniladi.

Keng qamrovli ta'lim munitsipalitetlar tomonidan tashkil etiladi va oilalar uchun bepul. Birinchi va ikkinchi sinflar uchun haftasiga kamida 20 soat, yuqoriroq sinflar uchun esa undan ko'proq vaqt o'qiladi.

Finlyandiyadagi barcha umumta'lim maktablari o'qituvchilari magistr darajasiga ega. Umumta'lim maktablarining 1–6-sinflarga dars beradigan sinf o'qituvchilari pedagogikaga ixtisoslashgan. 7–9-sinf o'qituvchilari o'zlari o'qitadigan fanlar bo'yicha ixtisoslashgan. Ta'lim olish imkoniyatlarini teng ravishda taqdim etish bilan birga, professional o'qituvchilar dars beradi. Finlandiya universitetlaridagi ta'lim fakultetlarining ustunvor vazifasi “o'zini o'zi boshqaruvchi o'qituvchilar” ni tayyorlashdan iborat. Ta'lim fakultetiga talabalarning bilimiga qarab tanlanmaydi. Bizning ta'lim tizimizdan farqli o'laroq, bir necha bosqichli tanlovdan so'ng, kelishuvchanlik, bolalarni tushuna olish, mexnatsevarlik, intiluvchanlik kabi hislatlarga ega bo'lgan nomzodlar tanlab olinadi. Har yil o'qituvchi lavozimida ishlash uchun istak bildirgan 8500 nozomzoddan atigi 800 nafari tanlab olinadi. [2]

O'qituvchilar milliy va mahalliy o'quv dasturlari asosida mustaqil ravishda o'qishni rejalashtirishlari mumkin. So'nggi paytlarda o'quv dasturlarida, masalan, kundalik hodisalar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini o'rganuvchi bir nechta fanlarni qamrab oluvchi sub'ektlarga urg'u berildi.

O'qituvchi talabalar bilan yaxshi tanishadi va ularning ehtiyojlariga mos ravishda o'qitishni moslashtirib chiqa oladi. Muhim maqsadlardan biri shundaki, talabalar o'zlari uchun o'ylashni o'rganishlari va o'qishlari uchun mas'uliyatni o'z zimmalariga olishlaridir.

O'qituvchi o'quvchilarning maktabdagi yutuqlarini baholaydi. Yalpi ta'limda barcha baholar o'qituvchi tomonidan qo'yiladi. Bunday milliy imtihonlar mavjud emas. Buning o'rniga, o'rganish natijalari namunaga asoslangan baholash bilan nazorat qilinadi. Bular odatda 9-sinfda tashkil etiladi.

Agar bola yoki yosh Finlyandiya yaqinda ko'chib o'tgan bo'lsa, u keng qamrovli ta'lim uchun tayyorgarlik ta'limini olishi mumkin. Tayyorgarlik ta'limi odatda bir yil davom etadi. Shundan so'ng, talaba, agar tilni o'rganishda yordamga muhtoj bo'lsa, ikkinchi til sifatida fin yoki shved tillarini yoki S2 tilini o'rganishni davom ettirishi mumkin. O'z mamlakatidan to'liq maktabni tugatganligi to'g'risidagi guvohtonoma ega bo'lmagan katta yoshli immigrantlar kattalar uchun umumiy o'rta maktablarda umumta'lim maktablarini tamomlashlari mumkin.

Umumta'lim maktabidan keyin eng keng tarqalgan variant - bu umumiy o'rta maktab va kasb-hunar ta'limi. Finlyandiyada 2021-yilda majburiy ta'lim muddati uzaytirildi. Umumta'lim maktabidan so'ng barcha yoshlar o'rta ta'limni

tugatmaguncha yoki 18 yoshga to'lguncha o'qishi kerak.

Umumiy o'rta ta'lim maktablari har tomonlama ta'lim beradi, bu esa hech qanday kasb-hunarga olib kelmaydi. Asosan umumiy o'rta ta'lim maktablarida ham xuddi shu fanlar umumta'lim maktablarida o'rganiladi, ammo o'qishlar talabchanroq va mustaqildir. Oxirida talabalar odatda imtihon topshirishadi. Umumiy o'rta maktab o'quvchiga qarab 2-4 yil davom etadi. O'qishni tugatgandan so'ng, talabalar oliy o'quv yurtlariga, amaliy fanlar universitetlariga yoki umumiy o'rta maktabga asoslangan kasb-hunar ta'limiga hujjat topshirishlari mumkin.

Aksariyat umumiy o'rta maktablar fin yoki shved tillarida ta'lim beradi. Kattaroq shaharlarda ingliz yoki frantsuz kabi boshqa tillarda o'qitiladigan umumiy o'rta maktablar mavjud.

Kattalar kattalar uchun umumiy o'rta maktablarda umumiy o'rta maktabda ta'lim olishlari mumkin. U erda alohida kurslarni o'tash yoki umumiy o'rta maktab dasturini to'liq bajarish va imtihon topshirish mumkin. O'qishga kontaktli o'qitish, masofaviy ta'lim, onlayn ta'lim va mustaqil ta'lim kiradi.

Kasbiy ta'lim va ta'lim umumiy o'rta maktab ta'limiga qaraganda ko'proq amaliyotga yo'naltirilgan. O'rta maxsus kasb-hunar ta'limini tamomlash taxminan uch yil davom etadi. Bundan tashqari, siz ish faoliyati davomida qo'shimcha kasbiy malaka yoki mutaxassis kasbiy malakasini to'ldirishingiz mumkin. Kasbiy ta'lim va ta'limda ish joyida o'rganish muhim ahamiyatga ega. Agar talabalar buni tanlasa, ular kasbiy ta'lim va ta'limdan oliy ta'limga o'tishlari mumkin.

Keyingi kasbiy malaka yoki ixtisoslashtirilgan kasbiy daraja, agar talaba malaka uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarga ega bo'lgan bo'lsa, kompetentsiyaga asoslangan malaka sifatida ham to'ldirilishi mumkin.

Kasbiy malakaga shogird tayyorlash orqali ham ega bo'lish mumkin. Bunda o'quvchilar o'z yo'nalishi bo'yicha ishlarda ishlaydilar, jamoa shartnomasiga muvofiq hech bo'lmaganda maosh oladilar yoki sohada jamoa shartnomalari bo'lmasa, tegishli maosh oladilar. Talabalarga bir vaqtning o'zida o'qishni tugatishga ruxsat beriladi.

Finlyandiyadagi maktablarning o'quv dasturi "o'qish orqali o'rganish", "bilishdan bajara olishgacha" tamoyili asosida ta'lim va tarbiya beradi. Mamlakatdagi majburiy ta'lim davri, o'quvchilar faoliyati, sinfdagi tartib va eng muhimi, o'qituvchilarning malakasi Finlyandiyaning dunyodagi eng muvaffaqiyatli o'quvchilarni tarbiyalaydigan mamlakatga aylantirdi. Ta'limdagi ushbu muvaffaqiyatni Finlyandiyaning madaniy yutug'i sifatida baholash mumkin. Chunki Finlyandiya muvaffaqiyat sirini "malakali o'qituvchilar tayyorlash" bilan bog'laydi. O'qituvchilik mamlakatda juda obro'li va muqaddas kasb. Bundan tashqari, sifatli o'qituvchilarga taqdim etiladigan turmush tarzi, yashash sharoiti va imkoniyatlari ularga berilgan qiymatning yuqori ekanligini ko'rsatadi. [3]

O'rta maktabni tugatgandan so'ng, siz oliy ta'limga o'tishingiz mumkin. Finlyandiyada oliy ta'lim universitetlar va amaliy fanlar universitetlari tomonidan amalga oshiriladi. Universitetlar va ta'lim institutlari talabalarni qabul qilish to'g'risida qaror qabul qiladi.

Oliy ta'lim muassasasida o'qish bepul yoki pullik bo'lishi mumkin. Agar siz Yevropa Ittifoqi yoki Yevropa iqtisodiy hududi fuqarosi bo'lmasangiz yoki Yevropa

Ittifoqi yoki Yevropa iqtisodiy hududi fuqarosining oila a'zosi bo'lmangiz va ingliz tilidagi dasturda bakalavr yoki magistr darajasida o'qiyotgan bo'lsangiz, sizdan o'quv to'lovlari olinadi.

Amaliy fanlar universitetlari tomonidan taqdim etiladigan ta'lim universitetlarga qaraganda ko'proq amaliyotga yo'naltirilgan. O'qish, shuningdek, ish joyida o'rganishni ham o'z ichiga oladi. Amaliy fanlar universitetida bakalavr darajasini tamomlash 3,5-4,5 yil davom etadi. Agar siz ham magistraturani tamomlamochi bo'lsangiz, avvalo shu sohada ikki yillik ish tajribasiga ega bo'lishingiz kerak.

Universitetda o'qish ilmiy tadqiqotlarga asoslangan. Universitetda bakalavr darajasini tamomlash uchun taxminan uch yil va magistrlik darajasi yana ikki yil davom etadi. Universitetlar o'zlarining ba'zi daraja dasturlarida ingliz tilini o'qitishni tashkil qiladilar. Biroq, ko'pgina daraja dasturlarida o'qitish tili fin yoki shved tillaridir.

Finlyandiya, shuningdek, barcha yoshdagi odamlarga ilmiy darajaga olib kelmaydigan o'qishni taklif qiladigan ko'plab ta'lim muassasalari mavjud. Ushbu tadqiqotlarning aksariyati kattalar uchun mo'ljallangan.

Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki, kelajagimiz bo'lgan yosh avlodni har tomonlama barkamol bo'lib etishida ta'lim muhim o'rin egallaydi. Shunday ekan dunyo standartlariga mos keladigan, o'zining o'zgacha ta'lim tizimi va baholash tizimi bilan dunyoga tanilgan Finlandiya ta'lim dasturi bilan talaba yoshlarni ta'minlash kerak. Finlandiya ta'limi o'quvchilari mustaqil fikr yuritish, muammolarni hal qilish va ijtimoiy faoliyatga qatnashish qobiliyatlarini rivojlantirishda yuqori samaradorlikka ega. Bu, o'quvchilar uchun o'z fikrini bayon qilish, maslahatlashish va jamiyatda samarali qatnashishni o'rganishga erishadi. Bu holat esa yangi O'zbekistonni qurishda asosiy omil bo'ladi desak adashmagan bo'lamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Rajabova Kimyoxon Farmonovna, O'zbekiston ta'limining Finlyandiya ta'limi bilan integratsiyalashuvida xalqaro baholash dasturlarini qo'llash imkoniyatlari. ISSN 2181-1709 (P), Ta'lim va innovatsion tadqiqotlar (2023 йил №2)

2. Arifjanova Maxmuda Kabuldjonovna, Finlandiya tajribasi – boshlang'ich ta'lim tizimi sohasidagi islohotlarasosi. Ustozlar uchun, 45-son 8-to'plam Iyun 2023y Sahifa: 201

3. Erganali Ismanaliyevich I smanaliyev, Finlyandiya ta'limi va ijtimoiy farovonlik, Pedagogik ta'lim klasteri: muammovayechimlar, Chirchik, Uzbekistan, 1645-bet